



הוצאת ספריו וכתביו הקי ומפעלים להפצת תורתו



משתגעין ומתלהטין ב תורה האור החיים הקדוש

פרשת עקב תשפ"ב | גליון נא

פנינים מובחרים מעובדים ומתומצעים על פי דברי רבינו

פניני חיים

מוסר חיים לקח מהפרשה במשנת רבינו

הטעם בחובת זכירת חסדי ה' וההודאה עליהם

וְזָכַרְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הַנַּתֵּן לְךָ כַּח לַעֲשׂוֹת חַיִּל וְגו' וְהָיָה אִם שָׁכַחְתָּ תִשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְגו' (ח, יח-יט)

כתב רבינו לפרש סמיכות הפסוקים והענינים, דהכוונה בזה שאם האדם ישכח שהקב"ה נתן לו כח לעשות חיל, וגומל עמו טובות תמיד, **עלול הוא לסור לחלוטין** מדרך התורה, וללכת לעבוד עבודה זרה.

וכותב רבינו דברים נוראים בענין זה, וזה לשון קודשו: 'שצריך לתת לבו על טובתו, כי מה' היתה לו ודבר זה עיריהו תמיד להכיר בוראו והשגחתו עליו. ותחילת **תחבולות היצר האדם היא להשיכוו דבר זה**, ודרך זה יכנס לאבדו... הא למדת, שזכירה זו גדר גדול לעבודת ה', ומחסרונה, ידיחנה השטן ממדריגה למדריגה למטה ממנה.'

ובפרשת בראשית כותב רבינו על הפסוק הנאמר בבריאת האדם 'וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד', וזה לשון קדשו: 'באמצעות בריאת האדם נראה מעשהו בכללותו כי טוב הוא, כי אם אין אדם מה תועלת בכל התיקון ובכל הבריאה וצמחי האדמה, **כי אין הבחנת טובה ניכרת אלא באמצעות האדם**, כי אלו יוכר ויובחן הטוב ויודה למטיב.'

ומבואר בדבריו הקדושים, שתכלית כל הבריאה כולה היתה בשביל בריאת האדם, וכל תכלית בריאת האדם כדי שיבא להודות לפני הקדוש ברוך הוא על כל הטוב שבבריאה.

ובפרשת קורח כותב רבינו, שהקדוש ברוך הוא חפץ ושמח בשירת והודאת בני אדם בעולם הזה, הרבה יותר משירת המלאכים או נשמות הצדיקים

שבעולמות עליונים, כי לבני אדם בעולם הזה יש יצר המונע אותם מלעשות זאת. וזה לשון קודשו המלא חיזוק ותעצומות נפש: 'הדרגות החפץ שיש לבורא, הראשון, הוא שבח והלל אשר יתנו לו צבא מעלה. למעלה ממנו, שבח והלל אשר יתנו לו נשמות הצדיקים. למעלה מהם, השיר והשבח העולה **מהנשמות אשר הם בעולם הזה, אשר הם תוך הבשר, והוא מונעם מהכיר ה'**, והם מתעצמים לאהוב ה', ולשבחו ולהודות למאמרו, זה עליון וחשוק אצל הבורא למעלה מהכל.

ובפרשת ויחי על הפסוקים 'וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה, ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלקים בזה', כותב רבינו וזה לשון קדשו: דרך הצדיקים כשזוכרים הטוב אשר הגיעם, **חולקים כבוד לה' כי הוא הנותן**, כאומרו "הילדים אשר חנן אלקים" וגו'.

ביאור דבריו, שהיה קשה לרבינו מדוע הוסיף יוסף לפרש בתשובתו "אשר נתן לי אלקים", והרי לא נשאל על זה, ובכלל תמוה וכי הסתפק בדבר אם יעקב ידע זאת, אלא שכך הוא דרכן של צדיקים, להזכיר תמיד בפיהם שכל מה שיש להם, הם מתנת חנינם מאת הקב"ה.

רבינו מוסיף, שכך נהג יעקב אבינו, כשפגש אותו עשיו עם נשיו וילדיו, ושאל אותו "מי אלה לך", והשיבו "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך", ולכאורה היה די בתשובת סתמית "לדי". אלא כל פעם שהזכיר דבר שיש לו, הקפיד להזכיר שזה מתנה מאת ה' בחסדו וטובו הגדול.

ולפי דברי רבינו בפרשתינו, מקבלים דבריו כאן ביאור עצום ונורא, שיוסף ויעקב היו תמיד מעוררים עצמם לזכור טובות ה' עמהם, כדי שלא יבואו לידי כפירה חס ושלום.

וְהָיָה יַעֲקֹב תִּשְׁמְעוּן. (ז, יב)

צריך לדעת למה הוצרך לומר "והיה", וגם יש להבין מה נוסף בלשון "עקב". ומקדים רבינו, לפי הידוע מדרשת חז"ל כל מקום שנאמר "והיה" הוא לשון 'שמחה', ועקב הוא לשון 'סוף ותכלית הדברים', ובזה מפרש הפסוק בלשון הקדוש: 'והנה אדון הנביאים, בא בנועם דבריו להעיר במוסר נעים כי אין לאדם לשמוח אלא כשישמור לעשות את כל אשר ציוה ה' לעשות, אז ישמח ויגל כבודו, אבל כל עוד שיחוש, שחסר אחת מכל מצוות ה', עליו אמר שלמה "ולשמחה זו מה זה עשה". והוא אומר "והיה", שמחה תהיה לך, "עקב תשמעון", פירוש עקב הוא סוף ותכלית, אז הוא זמן השמחה, וכל שלא הגיע לזה אין לו מקום לשמוח, כי אין נכון לשמוח מי שהוא עתיד לעמוד בבושה וכלימה לפני מלך גדול.'



וְהָיָה יַעֲקֹב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמְּשַׁפְּטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרָתֶם וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם. (ז, יב)

יש לפרש שהוא מלשון הבטחה, שעל ידי שישכיל בתורה ישיג הלומד 'לשמור ולעשות', והיינו "ושמרתם" שהתורה היא השמירה הקדושה המגינה ומצילה מן החטא, וגם "ועשיתם" המביאה לידי קיום המצוות למעשה.



וְהִסִּיר ה' מִמֶּךָ כָּל חַלְי וְגו' לֹא יִשְׁיֵם כָּךְ וְגו'. (ז, טו)

לכאורה נראה שהפסוק סותר עצמו, שמהנאמר "והסיר ה' ממך" משמע שהחלאים יבואו ואחר כך יסירם, ואילו מהנאמר "לא ישימם כך" משמע שלא יבואו כלל. ויש לפרש על פי מה שאמרו חז"ל, שכל המחלות באים בגזירת שמים, חוץ ממחלות הקור והחום, שאינם בשליחות הקב"ה. ואם כן יש להבין החילוק היטב, שהאמור "והסיר ה' ממך כל חולי" הכוונה על מחלות שמחמת החום והקור, שהגם שבאים מאליהם מבטיח הקב"ה יסירם. ואילו המחלות שבאים בשליחות הקב"ה, עליהם נאמר "לא ישימם כך".



כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֶנְכִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת. (ח, א)

הרי כבר נאמר בתחילת הפרשה והיה עקב תשמעון וגו', ויש לפרש דשמור מלשון המתנה וציפיה, ויש כאן ציווי מיוחד 'שצריך שיהיה האדם יושב ומצפה מתי תבוא לידי המצוה לעשותה'.

אגדה וחסידות

ועשית לך ארון עץ

ועשית לך ארון עץ. ועשית לך ארון עץ, פירוש, לצד שהם מעשה ידי אדם צריכין מקום מוכן להנחת בו, מה שלא צוה ה' כן לעשות ארון ללוחות הראשונים. והטעם, כי הם עומדין בעצמן, ולא היו צריכין ארון לבד מארון שעשה בצלאל, ועיין מה שכתבתי בפסוק 'ואתפוש' (לעיל ט, יז). (י, א).

הלוחות הראשונות לא היו צריכים ארון

הנגלים לכל, ויש את החיות הפנימית ואור התורה הגנוזים באותיות, וכמו שדרשו חז"ל (אבות ו, ב) על הפסוק (שמות לב, טז) 'והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלוחות' - 'אל תקרי חרות אלא חירות', 'חרות' היינו האותיות הכתובות בתורה, ו'חירות' היינו האור הפנימי שבהם שהוא למעלה מן הטבע (כמבואר בזוה"ק שחירות היא מידת 'בינה', שהיא המידה השמינית למעלה משבע המידות שבטבע). ובתחילה קודם שחטאו ישראל היה אור התורה מאיר בהתגלות ללא מסך וכיסוי, והתורה היתה באופן של למעלה מן הזמן והטבע, ועל כן הלוחות נשאו את עצמם, וכמו כן הם לא היו צריכים כיסוי של ארון, אבל כאשר חטאו בעגל ונפלו ממדריגתם נגזר האור באותיות התורה, ועל כן היה צריך לתפוש את הלוחות בידיו, וכן היה צריך להצניע את הלוחות ולתתם בארון, לפי שאור התורה נהיה מוסתר ונעלם.

ראה גם **בתרגום יונתן** (פסוק ה) על לשון הכתוב 'ואשים את הלחת בארון אשר עשיתי ויהיו שם', ו'שוויית ית לוחיא בארונא דעבדיית והוון תמן צניעין'. ורואים מדבריו ג"כ שהארון נעשה כדי להצניע את הלוחות.

ובזה פירש **השפת אמת** מה שאמרו במדרש (שמות רבה ל, ה): 'כי ימכור איש את בתו לאמה, בת אחת היתה לי ומכרתיה לכם, שאין אתם מוציאין אותה אלא חבושה בארון'. 'בת אחת' היינו אור התורה הק' שנמצאת בשביה אצלנו כאשר היא מוסתרת ונגנזה באותיות התורה, ומוציאין אותה 'חבושה בארון' רומז לחיות הפנימית של התורה המוסתרת וחבוי באותיות התורה. והקב"ה מבקש מישראל לגלות את ההצנע וההסתר של אור התורה.

וכעין פירוש זה שמחמת חטא העגל נגזר אור התורה שהאיר בלוחות, כתב **הרמ"ע מפאנו** לגבי דקדוקי ופירטי התורה, שמתחילה כולם היו כתובים על הלוחות, ורק מחמת חטא העגל נגזר כל התורה שבעל פה בתורה שבכתב, וכלשונו הק': 'ואלו זכינו שמשא רבינו עליו השלום ילך לפנינו מעילוי לעילוי ולוחות עדות על שתי ידי, הנה אז כל תלמיד ותיק הקרב הקרב היה רשאי להסתכל ולהתבונן בהם, ועיניו רואות כפי כחו דקדוקי תורה חרותים עליהם, שהכל נאמר למשה בסיני'.

מתחילה נפשם היתה נקיה וטהורה ויכלו לקבל את אור התורה בלי לבוש

ג. בספה"ק **שמועה טובה** (להרה"ק מבארדיטשוב ז"ע, פר' כי תצא) נתפרש ג"כ שהלוחות נגזרו בארון משום שלאחר החטא נגזר אור התורה, אך בדבריו נתבאר גם מדוע החטא גרם את גניזת אור התורה, וזה לשונו הק': 'ראו מה עבירה עושה, ואיך החטא הוא מחשיך הנפש ומונע ההשגה האמיתית, עד שהוצרך הוא יתברך לאמר לי 'ועשית לך ארון עץ', רצה לומר תיק ונרתיק ולבוש אל קדושת הלוחות הנעשות, בכדי שתוכלו לסבול ערך יקר קדושתם, מה שלא נצטוית בלוחות הראשונות, כי אז הייתם נקיים וטהורים מוכנים לקבל קדושת הלוחות ואור תורה הק' פנימיותה מבלי לבוש, ועתה הוכרחתם לקבל התורה מלובשת בלבושים שונים הנרמזים בארון עץ'.

וכן איתא בספר **פנים יפות** בפרשת כי תשא (שמות לד, א), וזה לשונו: 'לאחר החטא לא היו יכולין לקבל אלא על ידי מעשה משה, ואף בזה לא היו יכולין לקבל אלא על ידי ששם אותם בארון, כדכתיב ועשית לך ארון עץ'.

ומבואר מדברי **הרה"ק מבארדיטשוב** ז"ע שהטעם שעל ידי החטא נגזר אור התורה באותיותיה, היינו משום שקודם החטא נפשם היתה זכה וטהורה, והיו יכולים לקבל את קדושת התורה בלי שום מלבוש והסתר גשמי, ורק כאשר חטאו ונשתמם התכסתה בלבושים גשמיים עכורים, התורה גם כן נהיתה מוסתרת בלבוש גשמי של האותיות.

אור השבת בא לישראל בגילוי כמו קודם החטא

ד. **באמרי אמת** (שם) כתב, שלפי מה שאמר זקנו בעל חידושי הרי"ם שהאותיות של מצות שבת לא פרחו מן הלוחות, ולגבי קדושת שבת נשארו הלוחות באותה בחינה שהיו מלפני חטא העגל, [וכן הובא בספר **קדושת אהרן** (סדיגורא) דאיתא כן במדרש ישן, ורמז לדבר, ממה שאומרים בתפילת שבת 'וכתוב בהם שמירת שבת', דהיינו בלוחות הראשונות והשניות. ובאופן אחר כתב הטעם, לפי ששמור זכור בדיבור אחד נאמר, ויחד עם 'שמור' שנכתב בלוחות האחרונים נשאר גם 'זכור' מלוחות הראשונים]. נמצא שמה שכתב רבינו שלאחר החטא הוצרכו הלוחות להיות מונחים בארון ומקודם לכן לא היו זקוקים למקום טבעי וגשמי, דברים אלו לא נאמרו לגבי מצות שבת, ואף לאחר שחטאו ישראל בעגל - קדושת השבת שוכנת בלבות בני ישראל, ואור השבת מאיר בנשמותיהם כמו קודם החטא.

רבינו מפרש הטעם שלא נאמר למשה לעשות ארון עץ כדי להניח בו את הלוחות הראשונים ורק בלוחות האחרונים נאמר לו ציווי זה, [והיינו לפי שיטת רש"י כאן שמשא נצטווה לעשות ארון נוסף לשים בו את הלוחות - מלבד הארון שבצלאל היה עתיד לעשות בשעת בניית המשכן וכליו, אמנם לפי שיטת הראב"ע והרמב"ן שארון זה הוא אותו ארון שבצלאל נצטווה לעשותו, מעיקרא לא קשיא מיד]. לפי שבלוחות הראשונים שנינו לפני חטא העגל - היה **כח רוחני של קדושה שהעמיד אותם באויר**, וכמו שנראה מלשון הכתוב לעיל "ואתפוש בשני הלוחות" - שמתחילה משה לא היה צריך לתפוש את הלוחות בידיו, והלוחות העמידו את עצמם והיו גבוהים למעלה מידי, וכענין שאמרו חז"ל (סוטה לה, א) על הארון שהיה נושא את נושאו. וכיון שהם נשאו את עצמם לא היו צריכים להנתן בשום מקום, ורק לאחר שחטאו במעשה העגל הוסר מהלוחות כח קדושתם [ראה ילקוט שמעוני כי תשא (רמז שצא): 'וישבר אותם תחת ההר, ונסתכל משה בלוחות וראה שפרח הכתב מעליהן, והשליכן מידיו']. והוצרך משה לתפוש, ומטעם זה רק בלוחות האחרונים נצטווה משה לעשות ארון עץ להניחם בתוכו.

יסוד פירוש זה כתב כבר **הרמ"ע מפאנו** ז"ע בספר 'עשרה מאמרות' (מאמר חקור דין ח"ב פרק טז) וזה לשונו: 'לולא סרחנו בעגל לא הוצרכו [הלוחות] ליגזר בארון, אלא **ידינו של משה** היו להם תשמישי קדושה לכסא כבודם ומושב יקרם'.

הנה בדברי רבינו מבואר שלגבי הארון שעשה בצלאל אין חילוק בין הלוחות הראשונים ללוחות האחרונים, ואף הלוחות הראשונים היו צריכים להנתן בארון זה. אמנם בספר **'מכתם לדוד'** מהגאון מבראשוב זצ"ל (בעל שו"ת 'אפרקסתא דעניא') העיר על כך, שלפי מה שאמרו חז"ל שהמשכן נעשה כדי לכפר על מעשה העגל (וכ"כ רבינו בפר' תרומה שמות כה, ב), א"כ לכאורה לא היה צריך רבינו לחלק בין הארון שעשה בצלאל לארון שעשה משה, והיה אפשר לומר שהלוחות הראשונים לא היו צריכים להנתן אף בארון שעשה בצלאל, שהרי רק מחמת חטא העגל נצטוו על עשיית הארון.

[ובאמת מדברי הרמ"ע מפאנו נראה כן, שהלוחות הראשונים לא היו צריכים להנתן אף בארון של בצלאל. אמנם לכאורה אפשר ליישב בפשטות את דברי רבינו, שאע"פ שהמשכן וכליו נועדו בכדי לכפר על מעשה העגל, מכל מקום יש הבדל גדול בין הארון שנצטווה משה רבינו לעשות לבין הארון שעשה בצלאל, שכן הארון של משה רבינו נעשה כתוצאה מהירידה בדרגת הקדושה של הלוחות, וכמו שפירש רבינו, משא"כ המשכן וכליו והארון של בצלאל אף שהציווי עליהם בא כתוצאה מחטא העגל, מכל מקום כדי שעל ידם יתקן הפגם וזכו בני ישראל במעלות גבוהות וגדולות במשכן וכליו, וכמו שאמרו במדרש שהמשכן הוא תכלית מעשה שמים וארץ, וכמו כן יש לומר על ארון העדות שבא לתוספת מעלה וחשיבות ללוחות ולא מחמת חסרון כל שהו, (וכעין מה דאיתא בזוה"ק 'ארון דא שבת'), וממילא אפשר לומר שאף הלוחות הראשונים היו ראויים להנתן בו].

הלוחות היו למעלה מן המקום

א. ביאור השייכות בין מה שהלוחות הראשונים היו מחזיקים את עצמם - לבין מה שלא הוצרכו להניחם בארון, נתפרש בקצרה **בשפת אמת** (עקב תרנ"א), שהלוחות הראשונים היו מעשה אלוקים, ועל כן הם לא תפשו מקום טבעי וגשמי, וכפי שנשמת האדם איננה תופסת מקום בגופו, כמו שאמרו בגמרא (מגילה ב, ב) על מקום הארון איננו מן המידה. ומטעם זה הלוחות העמידו את עצמם באויר, לפי שדבר רוחני איננו זקוק להיות מונח במקום מסויים, ולפיכך לא היה גם כל צורך להניחם בארון, שכן ארון מיועד רק לחפץ גשמי התופס מקום מוגבל.

ועומק המשמעות בזה שלפני החטא לא תפשו הלוחות מקום טבעי, נתפרש **באמרי אמת** (כי תשא תרצ"ב) על פי לשון הכתוב (ירמיהו לא, לב) **"נתתי את תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה"**, דהיינו שלפני החטא מקום התורה היה בתוך פנימיות הלב של בני ישראל, ועל כן התורה לא תפשה מקום גשמי מוגבל, ולא היה צורך להניחה בארון.

לפני החטא היה אור התורה בגלוי

ב. עוד כתב **השפת אמת** (פקודי תרנ"ה ד"ה בפסוק אלה; תרומה תרנ"ד ד"ה במדרש עלית; יתרו תרנ"ד ד"ה בענין; כי תשא תרנ"ו) בביאור דברי רבינו שהלוחות הראשונים לא היו צריכים להנתן בארון, שהנה בתורה הק' יש את חלק האותיות

עובר ארחות ימים

המשך התיאור מחלק ממסעו הארוך והנעלה של רבינו לעלות לציון ברבינה

על כל פרטי המסע, ובלבם היו מונים את הימים והשעות החוצצים בינם לעיר הקודש ירושלים.

כאשר ראו שהדרך מתארכת וכבר חלפו שלושה ימים והם מונים את החמישי בימים, סברו לתומם, כי הטעו אותם האומרים שהדרך אורכת שלושה ימים בלבד. אך כמה רב היה צערם כאשר גילו, בהתקרבת ליבשה, כי לא חופה של יפו נשקף לעיניהם, אלא חוף העיר עכו. מעכו לירושלים לא היו שיירות מצויות, והדרך נעשתה דרך צפת, כאשר מעכו לצפת מהלך יום אחד ומצפת לירושלים חמשה ימים, בדרך קשה ומסוכנת.

ידע רבנו, כי בין הנוסעים היו נשים וילדים, שלא היו מסוגלים לשאת עוד תלאות במסעם. ואם לא די בכך, נאמר לרבנו, כי גם ההולכים נאלצים להעלות מס לשומרי דרכים המלסטמים בפקודת השלטון את כל החוצים את הארץ מצפון לדרום.

קמו נוסעי הספינה, רבנו וחבורתו, ועמדו בתוקף על רב החובל בתביעה שיקח אותם ליפו, אך הוא סירב ואמר כי אצה לו הדרך לשוב לאלכסנדריה. ניסו לשכנעו ואף הציעו לו תשלום נוסף, אך הוא השיב באותה מטבע ואמר: "אדרבה, אשלם אני לכם על שלא הבאתי אתכם למקום שרציתם", ותוך כדי דיבור הוציא את צרורו ומנה מאתיים מטבעות לידי רבנו. ראו שלא יצליחו לרכך את סירובו העיקש, ונכנסו לעכו בלב דואב על שרחה מהם ירושלים עיר הקודש.

עד מהרה התחלפו התוגה והעצב בשמחה והודאה לבורא עולם. יהודי עכו שהקיבלו פניהם במאור פנים, סחו לפי תומם: "שמא מן הנמלטים מירושלים אתם?". אז נודע להם, כי הגמפה התפרצה והיא משתוללת במלוא עוזה בירושלים וכפי, ובכל יום רבים מתים.

"אלוקים חשבה לטובה", קראו זה לזה, ונתנו שבח ושירה לה' על כל הטוב אשר גמלם. אם לא די בכך, היטיב ה' לטובים והותיר בידיהם את המתת הנדיבה מרב החובל, ובכך היו יכולים לכלכל את ענייניהם ברווחה.

כי בעוד שירושלים הכינו לעצמם מקום מגורים, בחצרו של המקובל רבי עמנואל חי ריקי זצ"ל - היו צריכים לסדר לעצמם אכסניה בעכו. כמו כן, לא חכנו לנסוע להשתטח על קברי צדיקים שבגליל, כי השיירות מירושלים לגליל לא היו מצויות. אך בהיותם בעכו, ניצלו את סמיכותה למקום מנוחתם של קדושי עליון וערכו כמה מסעות.



המשך התיאור מאותם הימים יבואו עלי גליון

במדור זה בקרוב

מן הדבר ומן הגמפה". כי באותם ימים השתוללו מגפות בארצות הסמוכות, ואף במצרים נגעה, אך באלכסנדריה לא פגעה. ביקש רבנו שיורו להם את הדרך לבית הכנסת, הוא היכל 'כנסת אליהו זכור לטוב', שהיה הגדול שבהיכלות התפילה באלכסנדריה.

רבי אברהם ישמעאל סגוניטי מתאר את העיר ובית הכנסת במרכזה: "והעיר אין בה חומה דלתים ובריח, והעיר גדולה מהלך חצי יום. יש של בנין מפואר והוא ישן נושן, כבר אבד ונתרוצץ ונפלו לארץ, ובתים נאים ומשובחים ונפלו לארץ, ומגדולות גדולים. ומגדל אחד גדול וגבוה, אמרו אנשי העיר, שהוא מימי אלכסנדרוס מוקדון. וחוץ לעיר, מהלך שעה אחת, מצאנו עמוד אחד גבוה מאד קורים לו 'עץ פרעה'. אמרו, ששנים קדמוניות מצאו שם, תחת אותו עמוד, שתי צורות של נחושת שהיה עובד פרעה, והוא עומד על שפת הים.

וסמוך לאותו עמוד, מהלך נ' אמות, יש בית הכנסת גדולה הרבה, שמתפללים שם הרבה יהודים קהל גדול, קורים לה 'כנסת אליהו ז'ל', ויש בה כמה גנות ופרדסים. והיא מערה בתחתית הארץ, יש בה אור גדול, וכל מי שהוא בשום חולי ובא לשם לישן - מיד הוא מתרפא... ושמעתי, שזאת היא בית הכנסת של אלכסנדריא שהביאו התוספות בגמרא דברכות (דף מז.) גבי 'כל העונה אמן יתומה', והקשו - והרי באלכסנדריא של מצרים לרוב גדולה היו מניפים בסודרים. ובה הרבה זיתים ותמרים הרבה לאין קץ. וזו חוץ לעיר מהלך חצי שעה, ויש בה הרבה ספרי תורה, ושלשה שְׁקָשִׁים שאין זזים משם יומם ולילה."

וישבו שם בני החבורה כל אותו יום, ונשארו תפילה לשלום ירושלים, בגין השמועה על הגמפה המשתוללת בה. גם ביום שישי נכנסו לאותו בית כנסת, שם היה גם בית טבילה ("עמוקה מאד יותר ממאה אמה") וטבלו בו לכבוד שבת קודש ("ובודאי כל העושה טבילות שם, נוספת בו נשמה יתירה").

לא רצה רבנו להתעכב באלכסנדריה עדי יעבור זעם הגמפה מירושלים, והודיע לבני החבורה, כי ממשיכים הם בדרך, אך לא יסכנו עצמם בעליה לירושלים, ובאופן זמני יסעו לצפת ושם יקבעו את בית מדרשם. אדהכי והכי, במהלך שבועיים ימים שהתעכב רבנו באלכסנדריה, התבשרו לטובה כי אמר ה' למלאך המשחית הרף ופסקה הגמפה שירושלים.

אלוקים חשבה לטובה - עגינתם בעכו

קודם יציאתם, התעניינו רבנו ואנשי שלומו על הדרך הנאותה לירושלים, ואמרו להם כי ישכרו ספינה ליפו, מהלך שלושה ימים, ומיפו לירושלים אורכת הדרך יום ומחצה. שכרו ספינה וסיכמו עם רב החובל

בליל שישי אור לכ"ב במנחם אב תק"א יצאו רבנו וחבורתו בספינה, שהפליגה מנמל 'מסינה' בדרכה לאלכסנדריה של מצרים. בעת שהו עדיין בתחומי הנמל התחוללה סערה גדולה, והרוחות העזות גרמו להתנגשות בין הספינה לספינה אחרת, ובנס נשברה רק הספינה השנייה ואילו הספינה שרבנו שהה עליה שרדה. לאחר ששמעו את דברי רב החובל, כי נחלצו מסכנה גדולה שנשקפה להם, בירכו כל הנוסעים ברכת 'הגומל'. זמן ממושך ארכה ההפלה מנמל מסינה ללב ים, ורק בצהרי יום שישי החל המסע. עשרה ימים נמשכה הנסיעה, וכמעט כל הימים היה מזג האוויר נוח, זולת ביום שישי שסערו גלי הים.

כך מתוארת הסערה בלשונו הציריית של רבי אברהם ישמעאל סגוניטי: "וביום ו' עמד רוח טוב, אבל היה חזק מאד מפרק הרים ומשבר סלעים, עד שרב החובל צוה לסגור כל הקלעים (= מפרשים) ולא נשארו כי אם שתי קלעים. והיינו הולכים, והים כולו רישי חיורי כדאיאת בגמרא (מובא בבבא בתרא עג. - "אמר רבה: אשתעו לי נחותי ימא, האי גלא דמטבע לספינה, מיתחזי כי צוציאת דנורא חיורתא ברישא. ופירש רשב"ם: "צוציאת דנורא חיורתא - אש לבנה, ומלאך מזיק הוא"). והייתי רואה כמו שלהבת של אש בפרווא (= ראש הספינה) מרוב ההליכה שהיתה הולכת בטוב בלא קלעים ממש. ואף על פי שהייתה הספינה גדולה וגבוהה, היה המים נכנס בה מכל צד, ונתקיים בי (תהלים מב, ח) "כל משברך וגליך עלי עברו", וממש שפתה היתה דבוקה למים. ושבח לא- ל, באתה השבת באה מנוחה, ביום ו' בכ"ג שעות ביום נח מעט הרוח החזק ההוא, והלכנו בטוב ליל שבת ויום שבת ויום ראשון. (שהסערה שקטה בשעה חמש אחר הצהרים, כי השעון האיטלקי מתחיל בשעה שש בערב, והשעה הכ"ג היא השעה חמש).

גם כניסתם לנמל אלכסנדריה, לא על מי מנוחות נעשתה, כאשר מתואר באגרת: "ויום ב' בערב ראינו אלכסנדריא של מצרים, ונתיירא רב החובל ליכנס, להיות שלא היה בקי במוצאי העיר ומובאיה, ובהיות שהנמל יש בו אבנים גדולות ואינם ידועים כי אם ליודעים ומכירים, ופחד מן אלו האבנים שבנמל ליכנס בליה. מה עשה, הוריד הקלעים כל אותה הלילה, וכל בני אדם שהיו בספינה יחגו ויגעו כשכור, לפי שהיתה נוטה לצד אחד הספינה ועושה רע ליושבים בתוכה. וכשהאיר היום, עשה קלעים והלכנו ליכנס לעיר, ובחצי יום נכנסנו לעיר."

באלכסנדריה של מצרים

משעגנה הספינה בנמל אלכסנדריה וירדו רבנו ובני החבורה ונכנסו לעיר, יצאו לקראתם יהודים מהקהילה המקומית וקידמו פניהם בברכת שלום. כאשר שאלו את היהודים המקומיים לשלום העיר והקהילה, השיבו: "שבח לבורא עולם, שלום לעירנו

אלפים כבר נושעו

בזכות תרומתם למען האור החיים הקדוש
והפצת ספריו הקדושים

קנה לעצמך זכות אצל האור החיים הקדוש

מוקד הישועות: 0733-713-620

הנציח ספריו וכתביו הגדולים
והפעילים למען תורתנו

האם בני חיי ומזוני תלויים בעבודת ה'

כל המצוה אשר אנכי מצוה היום תשמרון לעשות למען תחיון ורבותם ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבתכם.

עוד יתבאר על פי דברי'ם ז"ל שאמרו (מו"ק כח.) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא בזכותא, עד כאן, ובא מאמר משה כאן להם בדבר חדוש, שאם ישאלו: 'תעצמו לשמור ולעשות כל המצוה בכללות יבטחו משלשתם יחד, והוא אמרו כל המצוה וגו' למען תחיון הרי חיים, ורבותם הרי בני, ובאתם וירשתם וגו' הרי מזוני - ארץ ומלאה ובתים מלאים כל טוב וגו'. ומעתה כל המתעצם בשלמות התורה והמצוות מבטח ובני חיי ומזוני, וזהו לה האות, אברהם שהמזל היה מגיד עליו שלא יהיה לו בני, ולצד שהתעצם בשלמות בעבודת ה' נשתנה המזל והיו לו בני. (ח, א)

כיוצא בזה כתב רבינו לעיל בפרשת ואתחנן (ה, ל): ולסברת רבי יעקב שאמר (קידושין לט, ב) שכן מצוה בעולם הזה ליכא, נראה שיודה רבי יעקב במי שהוא צדיק גמור ושומר כל התורה שיזכה גם בעולם הזה, ולא אמר רבי יעקב אלא באדם שרובו זכיות, וכן תמצא שאמרו שם בקידושין, כשהקשה מאותה ברייתא שאמרה כל מי שרובו זכיות מריעין לו וכו', והעמיד בש"ס כרבי יעקב. וממנה יש לנו לדון ממה שאמר כל מי שרובו זכיות, הא למדת דוקא מי שיש בידו עבירות אלא שרובו זכיותו, הוא שאומר עליו מריעין לו וכו', אבל מי שכולו זכיות יודה כי יטיב לו ה' גם בעולם הזה, עיי"ש בדברי רבינו.

וראה גם בדברי רבינו בפרשת ראה (טו, ה) שכתב כך על הפסוק "רק אם שמוע וגו' לזה אמר סמוך להבטחת מניעת האביון רק אם שמוע וגו' פירוש אם ישראל ישמרו כל האמור בפסוק, שמוע תשמע זה תלמוד תורה ללמוד וללמד, לשמור זה מצוות לא תעשה, ולעשות זה מצוות עשה, וגמר אומר את כל וגו' פירוש שלא יהיה בידו ביטול שום מצוות לא תעשה ולא מניעה משום מצוות עשה, אז הוא שישנו בהבטחה שלא יהיה בו אביון. כי מאמר חז"ל שאמרו שאינו תלוי בזכות, הוא הגם שיהיו זכיותיו מרובים כל שיש לו אפילו חטא אחד לא ישלוח על המזל המראה עליו עוני, אבל כשיגיע לשלימות התורה והמצוות ישלוח גם על המזל וישיג עושר ובנים וחיים.

ובנפש היפה (מערכת ב' אות ט"ו) הסמיך לדברי רבינו כאן, ממה שכתב אביו הגר"ח פלאגי בתנופה חיים (פרשת וישלח אות ל"ב), דלפי מה שכתבו התוס' (שבת קנו, א ד"ה אין) דאע"פ שאמרו בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא, מ"מ זכות גדול מהני להיפקד בבני חיי ומזוני, והרי אין לנו זכות גדול מקיום התורה, והיינו דתנן (אבות פ"ו מ"ז) גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ולעולם הבא. עיי"ש שהרחיב בזה.

אולם צריך עיון מדברי רבינו עצמו לעיל בפרשת ואתחנן (ו, ה): שאמרו רבותינו ז"ל בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא, עד כאן, והנה שלשה דברים אלו הם כללות חשק האדם וחפצו בעולם, החיים והמזונות והבנים, והחסר אחד מהנה בר מינן יקרא מת, ושלשתם אינם תלויים להשיגם באמצעות עבודת ה' ואהבתו, עיי"ש באריכות. הרי שהעלה שג' דברים אלו אינם תלויים באמצעות עבודת ה'. וכידוע ומפורסם שבכל הדורות היו רבים מעובדי ה' השלמים ומתעצמים שהיו רחוקים מן השלימות בג' דברים הללו, ורבינו הק' עצמו ביניהם, וצ"ב.

אכן המדקדק בלשון רבינו יראה, שכאן [וכן יתפרשו דבריו בשאר המקומות הנ"ל] נתכוין לומר רק שאם מניעת הטוב אליו הוא מצד מזלו הרע, אזי אם יתעצם בעבודת ה' ישתנה מזלו לטובה, וכמו שהוכיח רבינו מאברהם אבינו שנשתנה מזלו. וכן הוא בדברי רבינו להלן בפרשת (יא, יג) 'שהגם שהמזונות הוא בכלל הדברים שאינם תלויים בזכות, אע"כ כשיעבודו ה' כמצטרך אין המזל שולט בהם, ויאכלו וישבעו גם מטוב הגשמי'. אבל באמת חוץ מהשפעת המזל יש עוד הרבה חשבונות עמוקים מכבשי דרחמנא, אשר אין איתנו יודע עד מה, למה צדיק ורע לו, ועל זה נתכוין רבינו בפרשת ואתחנן.

ועדיין צ"ע ממה שכתב רבינו בפרשת (יא, יג): לאהבה וגו' ולעבדו וגו' ונתתי וגו', פירוש לפי מה שקדם לנו כי שכן מצות אינו משתלם בעולם הזה, הודיע הכתוב שאם יאהבו ה' וגו' בכל לבבכם וגו', יזכו גם בעולם הזה, עכ"ל. ואילו בפרשת ואתחנן כתב בלשונו 'שלשתם אינם תלויים להשיגם באמצעות עבודת ה' ואהבתו', הרי שאפילו בעבודה מאהבה אין הבטחה שיזכה לטובות עוה"ז, וכמו שהערנו כאשר שמענו כן ראינו מצדיקים וקדושי שעבדו את ה' מאהבה והתייסרו הרבה בעוה"ז. ואולי גם שם כוונת רבינו אם היה מניעתו מצד המזל, אבל עדיין יש חשבונות אחרים המסורים לשמים וכאמור.

נערך מתוך שיעורי אור החיים מאת הרב"ה יהודה וייס שליט"א



קדושה רוחנית - אינה זקוקה למקום גשמי

בַּעַת הַהוּא אָמַר ה' אֵלַי פֶּסֶל לָךְ שֵׁנִי לֹחַת אֲבָנִים פְּרָאשִׁימִים וְעֵלָה אֵלַי הִהְרָה וְעִשִׂיתָ לָךְ אֲרוֹן עֹץ. (י, א)

רבינו מפרש הטעם שלא נאמר למשה לעשות ארון עץ כדי להניח בו את הלוחות הראשונים ורק בלוחות האחרונים נאמר לו ציווי זה, לפי שבלוחות הראשונים שניתנו לפני חטא העגל - היה כח רוחני של קדושה שהעמיד אותם באויר, וכמו שנראה מלשון הכתוב למעלה 'ואתפוש בשני הלוחות' - שמתחילה משה לא היה צריך לתפוש את הלוחות בידיו, והלוחות העמידו את עצמם והיו גבוהים למעלה מידי וכיון שהם נשאו את עצמם לא היו צריכים להנתן בשום מקום, ורק לאחר שחטאו במעשה העגל הוסר מהלוחות כח קדושתם והוצרך משה לתפושם, ומטעם זה רק בלוחות האחרונים נצטוו משה לעשות ארון עץ להניחם בתוכו.

הסבר הדבר הוא: הלוחות הראשונים היו מעשה אלוקים, ועל כן הם לא תפשו מקום טבעי וגשמי, וכפי שנשמט האדם איננה תופסת מקום בגופו, ומטעם זה הלוחות העמידו את עצמם באויר, לפי שדבר רוחני איננו זקוק להיות מונח במקום מסויים, ולפיכך לא היה גם כל צורך להניחם בארון, שכן ארון מיועד רק לחפץ גשמי התופס מקום מוגבל.



התורה נותנת כוח ובריאות לאדם העוסק בה כמצטרך

וְשִׁמְרָתֶם אֶת כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לְמַעַן תִּחְיֶינּוּ וּבְאִתְּם וְיִרְשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ. (יא, ח)

יש אנשים שמתרשלים מלימוד התורה, באומרים שהתורה מתשת כוחו של אדם, ובפרט אם צריכים לעשות מצוות אחרות שהתורה לא תתיש כוחם. וכך היו אנשים בבני ישראל שאמרו לפני שהלכו לכבוש ארץ ישראל, שצריך לחדול מעסק התורה משום מלחמת הארץ שצריך חוזק, והתורה מתשת כוחו של אדם.

ומפרש רבינו שהפסוק שלפנינו, בא לשלול מטעות זו, וזה לשון קדשו: "כל המצוה" ירצה אל עסק התורה, ויחד לה שמירה ["תשמרון"] ליתן לאו על ביטולה, וגמר אומר "למען תחזקו", פירוש שאדרבה נותנת לו כח וגבורה להתחזק במלחמת ה'.

ובפרשת בלק כתב רבינו לפרש הפסוק "ולא רָאָה עֵמַל בְּיִשְׂרָאֵל", וזה לשון קדשו: נתכוון לומר שהצדיקים הגם שעושים מצוות וכל עסקם בתורה אינם מרגישים שיש להם עמל, אלא אדרבה כאדם המרויח וכאדם המשתעשע בשעשועים לרוב חשקם בתורה. גם נתכוון על דרך אומרו "אני בינה לי גבורה", כי כשהצדיקים עוסקים בתורה ומתמידין בה אין להם עמל בעסק התורה, שאדרבה היא נותנת לו גבורה. עד כאן לשון קדשו.

זכותו של רבינו זכרוננו צדיק לברכה יגן עלינו.

"כתבנו לחיים"

אחת המטרות העיקריות שמערכת המכון שמה לנגד עיניה בהפצת הגליון, לייסד במה מרכזית, ולשתף את כל המשתתפים ומתלהטין בתורת האור החיים הקדוש, להיות להם פינת יקרת, למען יוכלו להעלות ולהציע הערות וקושיות חידושים והברקות בדברי רבינו על סדר הפרשה, ועל תוכן הגליון השבועי.

עליכם רק לשגר אל המערכת הגיגי ליבכם, ואנו נפרסמם להגדיל תורת רבינו, שודאי יהא בכך קורת רוח ונחת לעילא לנשמתו הקדושה החופפת על כל ההוגים ודבקים בספרו, המסוגל לכל מילי דמיטב בסייעתא דשמיא.